

Arbeidstoeleiding bij Mariëndael VSO in Arnhem

Sylvia Hasper (projectleider LNA/PASSER) in gesprek met Ed Staal, coördinator stagebureau bij Mariëndael VSO, een school die deelneemt aan de PASSER binnencirkel VO/VSO/OPDC.

Het stagebureau vindt zijn oorsprong in de jaren negentig. Vanuit de vragen “Waar functioneren leerlingen over 10 jaar?” en “Wat heeft een leerling dan nu nodig?”

Soms heeft een leerling daarbij een heel ander beeld dan de school of de ouders. In kleine stapjes wordt binnen school gewerkt aan beroepsgerichte vaardigheden en wordt geleidelijk aan via maatschappelijke en beroepsoriënterende stages toegewerkt naar een gerichte dagbesteding, beroepskeuze en keuze voor de vervolgopleiding.

Mariëndael VSO kent drie onderwijsrichtingen: Praktijkstroom, VMBO en HAVO. Voor elk van de onderwijsrichtingen is de wenselijke situatie uitgewerkt in een overzicht leerlijnen arbeidstoeleiding. Daar waar noodzakelijk kan daarvan afgeweken worden: het blijft speciaal onderwijs! Van belang is dat het wat, waarom, hoe en wie duidelijk wordt voor de leerlingen. Voor onderbouw, middenbouw en bovenbouw is voor elk van de uitstroomprofielen een leerlijn arbeidstoeleiding uitgezet in termen van:

- oriëntaties op diverse uitstroomomgevingen;
- voorbereiding op praktijkblokken;
- praktijkblokken;
- assessment;
- LOL (leren op locatie);
- interne individuele arbeidsoriënterende stages;
- externe individuele arbeids- en beroepsoriënterende en beroepsvoorbereidende stages;
- beroepsgerichte vaardigheden, lessen in werknemers gedrag;
- maatschappelijke stages.

Sinds een aantal jaren is de Maatschappelijke Stage (MaS) een vast en verplicht onderdeel in vmbo-TL 3 (februari) en in Havo 4 (april). Tijdens de maatschappelijke stage ‘snuffelen’ leerlingen aan vrijwilligerswerk en ervaren zij aan den lijve wat ‘maatschappelijke betrokkenheid’ betekent. Veel leerlingen met autisme hebben angst om stage te lopen en krijgen letterlijk buikpijn van het idee om een activiteit buiten school te ondernemen. Daarvoor is het Handboek Maatschappelijke stage voor stagiairs ontwikkeld. Uit de planning in het handboek blijkt hoe de leerlingen in een half jaar tijd toewerken naar de maatschappelijke stage. In de tijd gezien worden de volgende stappen doorlopen.

Eind september	Voorlichting over de maatschappelijke stage (een leerling van vorig jaar vertelt over zijn stage).
Eind september/eind oktober	Kennismaking stagebegeleider (individueel gesprek).
Begin november/medio februari	Zoeken van een stageplek, kennismaking, afspraken over invulling (leerling en stagebegeleider).
Begin maart wekelijks 1 lesuur gedurende 5 weken	Beroepsgerichte vaardigheden ter voorbereiding op de maatschappelijke stage.
Medio april	Start maatschappelijke stage (blokstage van 2 weken).
Eind april	Stageverslag, terugkomdag en presentatie (samen goed voor één cijfer van maatschappijleer).
Eind mei	Eindevaluatie maatschappelijke stage.

Het handboek omvat naast een informatiebrief voor ouders, een detailplanning en een handreiking voor het stageverslag, de presentatie en de wijze van beoordeling ook 101 suggesties voor maatschappelijke stages. De diversiteit in maatschappelijke stages is groot en stages kunnen zowel individueel als in groepen worden voorbereid en uitgevoerd. Naast voor de hand liggende klussen zoals 'Ga wandelen met honden uit het dierenasiel' en 'Steek je handen uit de mouwen op de kinderboerderij' staan er ook minder voor de hand liggende klussen bij, zoals 'Neem een groep aan huis gebonden mensen mee naar het theater', 'Ga schaken met een bejaarde cliënt van de vrijwillige thuishulp' of 'Bezoek gedetineerden in een jeugdgevangenis'.

Binnen het onderwijs in de Vmbo BB en KB onderscheiden zich de richtingen Zorg & Welzijn, Metaal en Economie. Deze richtingen kennen hun eigen verplichte beroepsoriënterende stages die in het kader van de opleidingen ingepland zijn. Daarnaast kan dit stagetraject zich uitbreiden wanneer blijkt dat deze opleiding geen vervolg in het MBO krijgt en het eindonderwijs is voor de betreffende leerling. De laatste jaren zijn hier ook de zogenaamde LOL-activiteiten bijgekomen (Leren Op Locatie). Zo gaan derdejaars leerlingen van de Zorg & Welzijn een half jaar lang een dagdeel naar een verzorgingshuis. Ze lopen mee met de medewerkers en de aldaar verrichte praktijkopdrachten in het kader van het 'programma van toetsing en afronding (PTA)' kunnen daarmee afgetekend worden. Het geheel staat onder leiding van de aanwezige vakleerkracht. Het is een praktische manier van onderwijzen: *"Je kunt leerlingen wel uitleggen wat dementie is, maar laat ze het verzorgingshuis meneer Jansen die dement is maar eens te eten geven... dan wordt het begrip in een bredere context geplaatst en kan een leerling dit ook beter visualiseren"*, aldus Ed Staal. De leerlingen van de afdeling Metaal & Techniek lopen een week mee bij een groot internationaal bedrijf in Waddinxveen. In een 1 op 1 koppeling aan werknemers leren de leerlingen hoe het eraan toegaat in een dergelijk bedrijf. Het avondprogramma bestaat voor een deel uit het bespreken van de ervaringen en het opstellen van aandachtspunten voor de volgende dag. Zo worden de leerlingen die week intensief begeleid door de vakleerkracht en de trajectbegeleider die overdag ook binnen het bedrijf te vinden zijn. De directeur van het bedrijf heeft een positief gevoel bij deze vorm van samenwerking: *"niet alleen kunnen we wat doen voor deze jongelui, ook de eigen werknemers raken enthousiast door deze activiteiten."* De directe aansturing van de vakleerkracht op de werkvloer maakt het voor de bedrijven en instellingen makkelijker om de samenwerking aan te gaan. De vakleerkracht kan de leerling een passende plek toewijzen en men weet dat wanneer er op de werkvloer problemen ontstaan, er door de leerkracht op een passende wijze ingegrepen kan worden. De leerkracht kent de leerlingen door en door en weet ondertussen ook de weg binnen het bedrijf.

De leerlingen in de praktijkstroom worden ook goed voorbereid op werk. Deze groep heeft drie praktijkblokken per week en loopt vanaf de middenbouw interne en vanaf de bovenbouw externe individuele stages. Ook de eerder genoemde LOL-activiteiten (Leren Op Locatie) worden ingezet voor vierdejaars leerlingen in de praktijkstroom. Gedurende drie blokken van ongeveer 13 weken gaan groepen van 8-11 leerlingen per groep 1 dag per week aan het werk binnen een zorgvoorziening. Er wordt een website bijgehouden, zodat ouders/verzorgers en grootouders via de website het stageproces kunnen volgen en de leerling gericht hierop kunnen bevragen. De onderwijsvakken worden in concrete opdrachten 'verpakt'. Zo wordt bijvoorbeeld rekenen met geld vertaald in een lijst met boodschappen en wordt biologie in praktijk gebracht op de zorgboerderij. Het zal niet de eerste keer zijn dat binnen die lessen bijvoorbeeld een geit op tafel staat. *"Hoe praktisch kun je de lessen maken?"*

Leerlingen krijgen diverse opdrachten die zij moeten vervullen waarmee zij beroepsvaardigheden kunnen ontwikkelen. Zo zijn leerlingen in Ons Bedrijf in Barneveld aan de gang met productiematige arbeid: O.a. een grootverpakking met ballen voor het komende WK wordt uitgepakt en de ballen zijn weer per 2 of 4 verpakt en ander assemblage werk wordt door leerlingen van Mariëndael VSO verricht. En in verpleeghuis Heijendaal in Arnhem werken koppels van medewerkers en leerlingen aan ondersteunende werkzaamheden zoals in de linnenkamer, de boodschappendienst en als transportmedewerker.

Vanwege het grote succes van de maatschappelijke stages in vmbo TL 3 en Havo 4 worden in de toekomst ook de beroepsoriënterende stages een verplicht onderdeel in de leerlijnen van Mariëndael VSO. Nu vinden deze stages nog op verzoek van individuele leerlingen plaats. De beroepscompetenties en -vaardigheden die leerlingen tijdens de stagetrajecten opdoen maken niet alleen de keuze voor een vervolgopleiding makkelijker, maar bieden ook perspectief voor het vinden van een bijbaan en – op termijn – het vinden van betaalde arbeid.

Het idee is om meteen na de maatschappelijke stage te starten met de voorbereidingen op de beroepsgeoriënteerde stage. De beroepsoriënterende stages worden dan als volgt in het onderwijscurriculum ingepast.

Vmbo TL 3 (bij een vierjarig traject)	In juni een blokstage van 2 weken of een lintstage van 3 dagen gedurende 4 weken.
Vmbo TL 4 (bij een vierjarig traject)	In oktober een blokstage van 2 weken.
Vmbo TL 4 (bij een vijfjarig traject)	In juni een blokstage van 2 weken of een lintstage van 3 dagen gedurende 4 weken.
Vmbo TL 5 (bij een vijfjarig traject)	In oktober een blokstage van 2 weken.
Havo 5	In juni een blokstage van 2 weken of een lintstage van 3 dagen gedurende 4 weken.
Havo 6	In oktober een blokstage van 2 weken.

Het stagebureau heeft de smaak inmiddels goed te pakken en er zijn plannen om het Leren Op Locatie uit te breiden naar de detailhandel, horeca, verzekeringswezen en productie (routinematig). De recessie vormt tot nu toe geen belemmering. Er zijn mogelijkheden genoeg. Bedrijven zijn in het kader van maatschappelijk ondernemen best bereid om groepen jongeren een stageplaats aan te bieden. Er is in dit verband geen sprake van vaste contracten maar van warme acquisitie. Er is zelfs een LOL wonen in ontwikkeling, zo vertelt Ed Staal. *“We willen leerlingen alvast laten proefwonen in diverse woonvormen en zo laten wennen aan wat daar allemaal bij komt kijken; boodschappen doen, schoonmaken, eten koken, maar ook om leren gaan met formulieren en aanvragen, leren budgetteren, etc. Misschien kunnen we daarvoor in het laagseizoen wel gebruik maken van huisjes in vakantieparken of van wooncorporaties.”*

De begeleiding strekt zich uit tot het MBO. Voor jongeren die hun diploma hebben gehaald is het stagebedrijf intensief betrokken bij de overgang naar BBL-trajecten. Er wordt tijdig contact gelegd met UWV en gezorgd voor een jobcoach en ouders worden ondersteund bij het aanvragen van de Wajongstatus. Ed Staal hoopt met het stagebureau in de toekomst de loopbaan van de jongeren die SG Mariëndael verlaten te kunnen monitoren, zodat het effect van de arbeidstoeleiding ook op termijn zichtbaar kan worden gemaakt.

Sylvia Hasper, juni 2010.

Meer informatie

Voor meer informatie over PASSER surf u naar www.landelijknetwerkautisme.nl en klikt u links op de homepage op PASSER. U kunt ook rechtstreeks contact opnemen met Sylvia Hasper per telefoon via 06 – 144 20 240 of per e-mail via s.hasper@wecraad.nl.